

Zespół Aspergera a kompetencje społeczne

Zespół Aspergera (ZA) to zaburzenie, które dotyka wszystkich sfer rozwoju dziecka - sferę społeczną, poznawczą i emocjonalną. Istota niepełnosprawności w tej chorobie polega na zaburzeniu złożonych neurobiologicznych mechanizmów, odpowiadających za rozumienie społeczne. Do niedawna uważano, że ZA jest spowodowany urazem emocjonalnym, zaniedbaniem lub brakiem miłości do dziecka. Dzieci z takimi zaburzeniami często były traktowane jako bierni odbiorcy działań prowadzonych wobec nich i nie zawsze dostosowanych do ich potrzeb. Badania z ostatnich lat dowodzą, że jest to zaburzenie spowodowane dysfunkcją poszczególnych struktur mózgu. W tym czasie zmieniało się podejście do dzieci z dysfunkcjami centralnego układu nerwowego. Modyfikowano diagnozowanie, zmieniał się plan wychowawczy, terapia i rehabilitacja. Dziecko przy współudziale środowiska rodzinnego stało się czynnym uczestnikiem terapii.

Zespół Aspergera zalicza się do spektrum autyzmu. Hans Asperger wymienił takie charakterystyczne cechy choroby jak:

zakłócenie integracji społecznej,
dziwny język oraz brak odwzajemnienia w kontakcie,
powtarzający się, stereotypowy schemat zachowań i zabaw,
pojedyncze, szczególne umiejętności i zainteresowania,
upośledzenie niewerbalnej komunikacji społecznej
bogate słownictwo i logiczne myślenie.

Inne charakterystyczne cechy związane z ZA to:

agresja w trudnych sytuacjach,
działanie tylko według utartych schematów,
unikanie kontaktu wzrokowego,
unikanie bliskości obcych osób, tłumy, szumu i hałasu,
trudności w kontaktach z innymi dziećmi,
izolowanie się od otoczenia,
nadwrażliwość na bodźce słuchowe, wzrokowe, dotykowe, smakowe,

zapachowe,
schematyczne porządkowanie przedmiotów,
dokładność, skrupulatność i pedantyczność,
trudności w wyrażaniu potrzeb,
słaba koordynacja ruchowa,
silne napięcie mięśniowe i nerwowe w nieznanych sytuacjach,
delikatność, skupienie na sobie,
nieumiejętność odczytywania intencji innych ludzi,
zachowania kompulsywne (np. chodzenie w kółko),
złe znoszenie porażki i krytyki,
panika w sytuacjach nowych i nieznanych,
fotograficzna pamięć,
życie na pograniczu dwóch światów: zewnętrznego (przerażającego)
i wewnętrznego, wyobrażonego (bezpiecznego).

Dziecko z takimi cechami nie zawsze sprawia wrażenie chorego, a jego zachowanie przez długi czas może nie budzić większych podejrzeń. Na początku problemy w funkcjonowaniu społecznym bywają dyskretne, dopiero w okresie dojrzewania przybierają na sile ujawniając deficyty w sferze rozumienia sytuacji społecznych, motywów działania, myśli i uczuć innych osób, co związane jest z odmiennym funkcjonowaniem mózgu.

ZA jest trudniej rozpoznawalny niż autyzm z uwagi na łagodniejsze objawy, co ma swoje konsekwencje. Zachowania bardziej utrwalone trudniej wyleczyć. Mimo, że osoby z ZA lepiej funkcjonują niż osoby z autyzmem, późno zdiagnozowane mają większe trudności w dokonywaniu postępów w czasie terapii.

Wspomaganie rozwoju kompetencji społecznych u osób z Zespołem Aspergera.

Dziecko z ZA potrzebuje wyspecjalizowanej pomocy. Należy rozpoznać jego mocne i słabe strony a później dobrać terapię. Jednym z podstawowych elementów terapii będzie uczenie dziecka jak zachować się w różnych sytuacjach, jak rozumieć konkretne zachowania innych ludzi, jak przestrzegać określonych norm oraz zasad

społecznych. Należy uświadomić dziecko jak inni będą reagować na jego zachowanie, nauczyć dziecko, że język służy nie tylko do przekazywania informacji, ale jest również fundamentem budowania relacji międzyludzkich. Należy je również nauczyć radzenia sobie z emocjami, wskazać sposoby na niwelowanie lub obniżanie poziomu stresu. Dziecko z ZA powinno być skierowane do nauczania zintegrowanego. Dostosowując się do panujących w szkole obowiązków, poznając nowe zasady, wdrażając się do systematyczności i obowiązkowości, dziecko ma szansę złagodzić objawy towarzyszące chorobie.

Do zadań nauczyciela pracującego z uczniem z ZA zaliczyć można m. in.

zachęcanie dziecka do włączania się do grupowych zajęć, gier i zabaw,

wskazywanie dziecku konkretnej osoby, do której może się zwrócić w przypadku,

gdy nie wie jak się zachować,

uczenie stosownych zwrotów inicjujących i podtrzymujących rozmowę,

bieżące omawianie sytuacji trudnych, wspólne poszukiwanie rozwiązań

i podpowiadanie jak unikać kłopotów,

uczenie dziecka rozpoznawania różnych emocji poprzez ekspozycję rysunków,

nagrań, fotografii, historyjek obrazkowych

bezpośrednie i bezzwłoczne sygnalizowanie co było „nie tak” w zachowaniu

dziecka,

wyłączanie dziecka z sytuacji stresujących,

wyjaśnianie metafor i wyrazów wieloznacznych,

przedstawianie pojęć abstrakcyjnych za pomocą obrazów,

używanie prostego i jednoznacznego języka.

Na dzień dzisiejszy ZA to nadal nie do końca zdiagnozowane, farmakologicznie nieuleczalne zaburzenie, towarzyszące choremu przez całe życie. Każdy chory zachowuje się inaczej w zależności od dnia, pory roku, humoru, wieku, zainteresowań itd. Pewne jest, że im wcześniej choroba zostanie zdiagnozowana u dziecka i im wcześniej podda się go indywidualnej, wielospecjalistycznej terapii dostosowanej do jego niepełnosprawności, tym większe szanse na lepsze funkcjonowanie w dorosłym życiu.

Oprac. mgr Roman Maj

Bibliografia: J.Stachowicz „Zeszyty naukowe WSSP 2013”, J.Święcicka „Uczeń z Zespołem Aspergera. Praktyczne wskazówki dla nauczyciela” Wyd. „Impuls” Kraków, E.Sheffer „Dzieci Aspergera” Wydawnictwo Poznański sp. z o. o.